

22681

TEORIA I HISTÒRIA DEL CINEMA

1996-97

Professor: Joan M. Minguet

TEORIA I HISTÒRIA DEL CINEMA

[CURS 1996/1997]

PRIMERA PART: INTRODUCCIO A LA TEORIA DEL CINEMA

1. Què és el cinema? Les matèries d'expressió del cinema. Les especificitats d'un llenguatge. El cinema com a art, el cinema com a indústria. El component màgic de l'espectacle cinematogràfic. L'espectador. El cinema com a objecte d'estudi: el fet filmic i el fet cinematogràfic.

2. Què és un film? La il·lusió del moviment: la persistència retiniana. Evolució de la maquinària cinematogràfica. Materials: negatius i còpies. La preservació del patrimoni cinematogràfic: el material inflamable. Les Filmoteques. La restauració filmica. La imatge i el so: enregistrament i reproducció.

3. L'elaboració d'un film. ¿Qui és l'autor d'un film? La divisió del treball. Els Estudis i els films independents. Fase de preparació: finançació, guió, localitzacions. Fase de rodatge: l'especialització. Fase de post-producció: muntatge, efectes de laboratori. Distribució i exhibició. Cinema i mercat: legislació, mesures de protecció, quotes de pantalla...

4. La forma del film. La forma com a sistema. El cinema com a producció significant. El cinema narratiu. La narració com a sistema formal. El cinema no narratiu: formes categòriques, retòriques, abstractes, associatives. El temps: relat i història. Les convencions narratives.

5. La posta en escena. Decorats, vestuari, il·luminació, interpretació. Espai i temps en la posta en escena. Funcions narratives.

6. El pla. Qualitats fotogràfiques del pla: emulsions, sensibilitat, objectius, filtres. La forma del pla: tamany i forma del quadre. El camp i el fora camp. Angulació, nivell, alçada, distància. El moviment de la càmera. Els nexos.

7. El muntatge. La continuïtat visual. Funcions de sutura. Funcions semàntiques. Funcions rítmiques. El pla-següència.

8. El so. Propietats acústiques. Selecció i combinació. Ritme, fidelitat, temps. So diegètic, so adiegètic.

SEGONA PART: UNA APROXIMACIÓ A LA HISTÒRIA DEL CINEMA

1. La invenció del cinema i els seus antecedents. Rodget i la persistència retiniana. La instantània del moviment: Etienne J. Marey, Eadweard Muybridge. Fotografia i cinema. Els espectacles precinematogràfics: lesombres xinesques, els espectacles de llanterna màgica, Panorames i Diorames, els artilugis mecànics de reproducció d'imatges en moviment (el zootrop, el praxinoscopi de Reynaud). La invenció del cinema. Thomas A. Edison i el kinetoscopi. Karl Skladanowsky a Alemanya. El *cinématographe* dels germans Lumière. Cinema i societat en el tombant de segle.

2. La gestació del cinema com a llenguatge artístic (I). La Història del Cinema en la Història del Visible. Cinema i pintura, cinema i literatura. Del Mode de Representació Primitiu al Mode de Representació Institucional. El cinema dels Lumière: el film com a registre documental de la realitat. L'alternativa màgica: el cinema de Georges Méliès i la fantasia fílmica. Els pioners britànics: Robert W. Paul, Birt Acres i la denominació "Escola de Brighton". Edwin S. Porter: el germen del gran cinema americà. Les grans companyies europees: la Pathé Frères, la Gaumont, la Nordisk. Louis Feuillade. Les sèries d'episodis: *Judex*, *Fantomas*... Primers intents de regeneració artística del cinema: el *film d'art*, la poderosa influència del cinema italià, el misticisme del cinema nòrdic. La teoria cinematogràfica a Europa.

3. La gestació del cinema com a llenguatge artístic (II). La construcció del llenguatge narratiu. El cinema i la novel.la del segle XIX: Dickens com a paradigma. David Wark Griffith, el fundador del cinema americà. Griffith a la American Biograph Company. *El nacimiento de una nación* (1914). L'incipient *star-system* en el cinema americà mut. Els principals gèneres: el western, el cinema d'aventures, el cinema de terror... El burlesque o cinema còmic. Els orígens europeus: André Deed Cretinetti, Max Linder. Mack Sennett i els films còmics de la Keystone. Charles S. Chaplin i el seu personatge *Charlot*: un mite universal. Chaplin: de la Keystone a la First National. Els grans llargmetratges de Chaplin. *Charlot i l'absorció* del cinema en els sistemes d'alta cultura europeus. Altres còmics nord-americans: John Bunny, Mabel Normand, Edna Purviance, Harold Lloyd, Harry Langdon, Larry Semon. Un cineasta excepcional: Buster Keaton. El cinema mut a Espanya: raquitisme industrial i estètica d'absorció. Un perllongat pionerisme (Fructuoso Gelabert, Segundo de Chomón, Baños). Apogeu i decadència de la producció barcelonina (Adrià Gual). El desencolupament de la producció madrilenya. El cinema de la burgesia urbana: Benito Perojo. *La aldea maldita*, de Florián Rey. Avantguarda i cinema: la singularitat de Nemesio Sobrevida. Repùblica i cinema sonor a Espanya. El cinema en temps de guerra civil.

4. La maduresa del cinema silent europeu (I). El cinema a la República de Weimar. La dependència inicial del cinema danès. El punt de partida: la col·laboració de Paul Wegener a *Der student von Prag* (1913) i *Der Golem* (1913). Pintura i cinema: *Das kabinett des Dr. Caligari* (1919) i el caligarisme. La UFA o la creació d'una indústria cinematogràfica potent. Romanticisme, Expressionisme i *Kammerspielfilm*. Max Reinhardt. Els màgics de la llum: Karl Freund, Fritz Arno Wagner. Tres mestres del cinema mut (I): Friedrich W. Murnau. La composició pictòrica del quadre cinematogràfic. *Nosferatu*, *Faust*, *Der letzte man*. Tres mestres del cinema mut (II): Fritz Lang. De les llegendes germàniques als terrors urbans. *Der Müde Tod* (1921), *Dr. Mabuse der Spieler* (1922), *Die Nibelungen* (1924), *Metròpolis* (1927). Tres maestres del cinema mut (III): Georg W. Pabst, el camí realista. La *Neue Sachlichkeit* en el cinema germànic. Ewald A. Dupont.

5. La maduresa del cinema silent europeu (II). El cinema rus abans de la Revolució de 1917. La política revolucionària i el cinema com a instrument ideològic (Lenin, Lunacharsky). Els *agitki*. Mayakovsky i el cinema. Lev Kulechov i el principi del muntatge (l "efecte Kulechov"). La FEKS (Fàbrica de l'Actor Excèntric): Grigori Kozinstev, Leonid Trauberg. Dziga Vertov i la defensa del documental: el *Kino-Glass*. Sergei M. Eisenstein, el muntatge com a instrument intel·lectual. *El acorazado Potemkin* (1925), *Octubre* (1927), *Lo viejo i lo nuevo* (1928), els ideals collectius com a protagonistes. L'aventura americana, *Que viva México* (1931-1932). Les seves darreres produccions a la URSS. La poètica d'Eisenstein a través dels seus textos. Vsevolod Pudovkin, l'expressió ordenada: *La Madre* (1926), *Tempestad sobre Asia* (1928). El cinema poètic d'un ucraïnès: Alexander Dovjenko. Altres directors: Abraham Room, Yakov Protazanov. Regressió revolucionària i imposició artística: el Realisme socialista.

6. Cinema d'avantguarda. Cinema i avantguarda artística. Cinema d'avantguarda/cinema experimental. La primera avantguarda francesa: Louis Delluc, Germaine Dulac, Marcel L'Herbier, Jean Epstein, Abel Gance. Flux i reflux d'idees cinematogràfiques. Cinema, música i abstracció (I): els experiments de Leopold Survage i Serge Charchounne. Cinema, música i abstracció (II): Viking Eggeling, Hans Richter, Man Ray, Fernand Léger, Marcel Duchamp. Cinema i Surrealisme. La mecànica cinematogràfica i l'impossible accés a l'inconscient. Antonin Artaud guionista: *La coquille et le clergyman*. Luis Buñuel, Salvador Dalí i l'onirisme cinematogràfic. Un documental de l'inconscient, *Un chien andalou*. La regulació calligràfica de *L'âge d'or*. Dalí i la frustració davant del cinema.

7. La maduresa del cinema mut i la revolució del sonor. Evolució del cinema mut americà. La implantació d'un imperi econòmic: Hollywood. El cinema com a gran espectacle: Cecil B. De Mille. L'*Star-system*. La realitat americana a través de la pantalla: King Vidor --*The Crowd* (1928)--. Erich von Stroheim, víctima i llegenda del cinema mut --*Greed* (1923)--. L'estil visual i la posta en escena de Stroheim. Els emigrants europeus a Amèrica: la comèdia noble d'Ernst Lubitsch; la conversió naturalista de Victor Sjostrom i Maurice Stiller; la carrera de Murnau. Cap al cinema sonor: vicissituds industrials i problemes estètics. Les estrelles aprenen a parlar. El mode de producció a Hollywood durant la transició del mut al sonor. La traumàtica implantació del sonor a Europa: problemes tècnics i idiomàtics. Pioners del so a Europa. Les versions múltiples. Resistències intel·lectuals: Chaplin, Stroheim, Eisenstein...

8. Cap al classicisme cinematogràfic. La construcció del cinema clàssic a Hollywood. Les Majors (Metro, Paramount, Warner, RKO, Fox): el sistema de producció com a imposició d'un estil. L'*Star-system* en el període sonor. Cinema independent i sèries B. Gèneres cinematogràfics, grans formes de l'espectacle. Douglas Sirk i el melodrama. John Ford, Howard Hawks i els codis narratius del western --*La diligencia* (1939)--. L'evolució del cinema còmic: els germans Marx i el cinema sonor. Les últimes produccions de Charles Chaplin. L'alta comèdia: Frank Capra. El "toc" Lubitsch. L'oportunitat d'un gènere: el musical. La plasticitat coreogràfica de Busby Berkeley. La renovació en els films de Gene Kelly i Stanley Donen. El cinema policiac: de *Scarface* (1932) al cinema negre. Conflicte social i auge del cinema fantàstic i de terror. Els grans mites del cinema de terror. La ruptura d'Orson Welles amb el classicisme. Les innovacions de *Citizen Kane* (1941) i l'obra posterior de Welles. El cinema d'Alfred Hitchcock, del mut al sonor, d'Europa a Hollywood. La generació dels anys '50: Nicholas Ray, Elia Kazan i la "Caça de Bruixes" a Hollywood, Samuel Fuller, Robert Aldrich...

9. El Neorrealisme i d'altres models cinematogràfics. La reconstrucció del cinema europeu. Cinema i realitat social. Antecedents: el cinema realista francès. L'obra de Jean Renoir --*Toni* (1934), *Une partie de campagne* (1936), *La règle du jeu* (1939)--. El cinema francès de l'alliberament: René Clément, Jean Cocteau, Jacques Becker. Itàlia, del cinema feixista al Neorrealisme. Roberto Rossellini i *Roma città aperta* (1945): la dimensió moral del cinema. Cesare Zavattini, teòric i guionista del Neorrealisme. Vittorio de Sica: *Ladri di biciclette* (1948). El Neorrealisme marxista: Giuseppe de Santis, Carlo Lizzani. Luchino Visconti: del Neorrealisme a l'historicisme --*La terra trema* (1948); *Il Gattopardo* (1963)--. La influència de les propostes neorrealistes més enllà de la seva vigència. El cinema britànic: Carol Reed, David Lean, les comèdies de la Ealing i l'imperi Rank. Un cinema sorgit de la devastació atòmica: la cinematografia japonesa. El descobriment a l'Occident: Akira Kurosawa, Kenji Mizoguchi, Yasujiro Ozu. El cinema espanyol en el període franquista: del cinema

autàrquic al Nuevo Cine Español. La productora CIFESA. *Surcos* (1951), primer signe d'obertura fílmica. La possibilitat d'un cinema neorrealista espanyol. L'obra de Juan A. Bardem y Luis G. Berlanga. Las Conversaciones de Salamanca. Cap a una reinterpretació del cinema espanyol.

10. La renovació semàntica del cinema. El fenomen dels nous cinemes europeus. La *Nouvelle Vague* a França. Entre la crítica i la realització: el cinema d'autor com a emblema d'artisticitat. La revista *Cahiers du Cinéma*. Els dos pilars: Jean-Luc Godard --*A bout de souffle* (1960)-- i François Truffaut --*Les 400 coups* (1959)--. Alain Resnais, un cas a banda --*L'année dernière à Marienbad* (1961)--. D'altres cineastes vinculats al moment: Claude Chabrol, Jacques Rivette, Eric Rohmer, Louis Malle, Agnès Varda. El Free Cinema a Anglaterra. Les fonts: la literatura i la tradició documentalista britàniques. Karel Reisz. Tony Richardson. Lindsay Anderson. Els nous cinemes als països de l'Europa de l'Est. Milos Forman. Miklós Jancsó. El Cinema novo brasileny i d'altres cinematografies llatinoamericanes. Glauber Rocha. Cinema i revolució. El Nuevo Cinema Español. La Escuela Oficial de Cinematografía i la gestació d'una nova mirada. Carlos Saura --*La caza* (1965)--. Basilio M. Patino. Miguel Picazo. L'intent de recuperació de Luis Buñuel --*Viridiana* (1960)--. Una alternativa: la Escuela de Barcelona. José M. Nunes. Pere Portabella.

11. Els camins d'una certa modernitat en el llenguatge cinematogràfic. L'obra de Dreyer i la seva influència en el cinema contemporani. Tres obres fonamentals: *Dies Irae* (1943), *Ordet* (1955), *Gertrud* (1964). L'"escriptura fílmica" de Robert Bresson. Els camins de la modernitat cinematogràfica. La ruptura de la sintaxi: Godard. Crítica al sistema, a partir de la crítica a les formes narratives del sistema. Mitificació i destrucció de les formes tradicionals de representació. Relació amb els moviments pictòrics contemporanis. Collage i Pop Art. La modernitat en l'anàlisi: Ingmar Bergman, Michelangelo Antonioni, Federico Fellini, Pier Paolo Pasolini. Crisi de la modernitat. Algunes propostes del denominat nou cinema alemany. Rainer-Werner Fassbinder: el melodrama sirkià insert en la tradició cultural germànica. Wim Wenders. Jean-Marie Straub, modernitat i classicisme. La influència de Bertolt Brecht. Hans Jürgen Syberberg, els recursos irrealistes per a un cinema del "sublim". Alguns estranys experiments en la indústria nord-americana. El cinema en la era de l'àudio-visual. La noció d'espectador en el cinema contemporani. Cent anys de cinema: el cinema després del cinema.